

5. Сисоєва С. О. Наукові дослідження як результат творчого пошуку і професійної самореалізації педагога / С. О. Сисоєва // *Творчість і технології в наукових дослідженнях неперервної професійної освіти: [наук. вид. / авт. колектив: С. П. Балашова, Н. П. Баловська, С. О. Сисоєва та ін.]; за заг. ред. С. О. Сисоєвої; АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – К., 2008. – С. 7–12.*

6. Теплицький О. І. Об'єктно-орієнтоване моделювання в системі фундаменталізації підготовки майбутнього вчителя інформатики / О. І. Теплицький // *Збірник наукових праць. Педагогічні науки. – Херсон : Видавництво ХДУ, 2008. – Вип. 50, ч. 2. – С. 285–288.*

УДК 340.1: 159.9

Ревасевич І. С.

*к. психол. н., доцент кафедри психології та соціальної роботи
Тернопільський національний економічний університет*

Ревасевич В. М.

*студент I курсу коледжу економіки, права та інформаційних технологій
Тернопільський національний економічний університет*

ПРАВОВА КОМУНІКАЦІЯ І МІЖСУБ'ЄКТНА ВЗАЄМОДІЯ ЯК ЧИННИКИ СТАНОВЛЕННЯ ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Сучасний глобалізований світ та значна потреба економічного зростання спричинили необхідність обрання Україною європейського вектору поступу-руху до стану суспільства загального добробуту та становлення демократичної держави. Основним постулатом останньої є те, що вся владна діяльність у кінцевому підсумку повинна спрямовуватись на забезпечення базових потреб людини, гарантування її особистих прав та свобод як способу забезпечення рівності доступу до ресурсів розвитку та соціальної справедливості. Становлення правової держави в сучасній Україні пов'язане з труднощами і суперечностями, зумовленими нерозвиненістю правової комунікації та недосконалістю правової культури населення. Кардинальними проблемами, які потребують нагального реформування, є недосконалість і невиконання законів, у тому числі з боку держави, недостатня правова поінформованість, правовий нігілізм і нерозвинена правосвідомість громадян.

Зважаючи на викладене вище, кожна свідома особистість має стати не об'єктом, а суб'єктом як власного розвитку, так і становлення соціуму загалом. У процесі соціального розвитку людей, на думку О. Є. Фурман, спілкування є важливою умовою їхнього повноцінного формування, визначає необхідність у ковітальному об'єднанні, порозумінні та взаємоспричиненні. Завдяки йому, стверджує дослідниця, реалізуються соціальні й міжособистісні відносини, взаємодія між особами у циклі суспільного й духовного виробництва, а також виникають раціональні й афективно-вольові

стосунки, відчуття, погляди, а відтак відбувається налаштування на узгодженість чи організацію спільних дій, групових акцій, масових історичних сцен [5].

За умов становлення демократичного суспільства в Україні відповідно до європейських стандартів закономірно актуалізуються пошуки новітніх підходів до розуміння права, його сприйняття та застосування. Як справедливо зазначає А.С.Токарська, «вирішення проблемних відносин лежить у площині правової комунікації, яка є витокком формування та об'єктом застосування права. Право не може бути безапеляційною волею влади законодавчого суб'єкта або волею іншої держави; воно може розвиватися як онтологічний результат інтерсуб'єктивної взаємодії» [4, 39].

Зазвичай, аналізуючи феномен спілкування, психологи відзначають його взаємозв'язок із діяльністю. Саме у спільній груповій діяльності виникає розподіл і координація виконуваних суб'єктних дій. Відомий дослідник у царині соціогуманітаристики Б.Ф. Ломов вважає спілкування та діяльність відносно самостійними аспектами єдиного циклу життєдіяння соціальних індивідів. Основну ж відмінність між цими формами активності людини він вбачає в тому, що у першій (спілкування) зреалізуються «суб'єкт-суб'єктні» стосунки, а у другій (діяльність) – «суб'єкт-об'єктні» [5, 209].

Тлумачення процесу комунікації загалом у теорії права можна визначити як: а) систему суспільних комунікативних відносин, у межах якої формуються і реалізуються механізми утвердження ідей та цінностей права [2]; б) взаємодію між суб'єктами в контексті знакових систем, дію, котра зорієнтована на смислове комунікативне сприйняття для досягнення соціальних цілей і збереження індивідуальності кожного [3]. Суспільні й міжособистісні відносини залежать одні від одних і функціонують завдяки спілкуванню осіб. Отож поза останнім неможливе існування людства, тому що спілкування – це «окультурений процес об'єднання індивідів у спільність та своєрідний універсальний спосіб їхнього розвитку. Воно, поряд із поведінкою, діяльністю і вчинком, є однією із універсальних складових культури як системи історично розвиткових надбіологічних програм життєактивності, що забезпечують відтворення і зміну соціального життя в усіх її основних проявах» [5, 206].

У демократичному суспільстві джерелом вчинків є активна людина, яка пізнала власну сутність, осягнула світ та прагне вдосконалити його. Межа свободи кожної особистості, на переконання О.М. Макеєвої [1; 2], зумовлена можливостями обговорення проблем та прийняття спільних прогресивних рішень у правовому просторі. Якість цих рішень залежить від низки чинників, що спричиняють прогресивний розвиток становлення громадянського суспільства. Передусім мовиться про правову освіту населення, формування міцних правових знань фахівців, розвиток їхніх професійних компетентностей, інтелектуальну активність кожної людини. Відтак, з набуттям комунікацією правового характеру, вона стає найпотужнішим каналом формування правової культури, громадської думки, відповідно й індивідуальної та суспільної свідомості. Вагомою для розуміння теорії комунікації є діалогічна філософія (М. А. Бердяєв, М. М. Бахтін, М. Бубер, П. Е. Лаін, Ф. Розенцвейг), зорієнтована на взаємодію права з іншими соціальними явищами, особливо мораллю, релігією, що надає внутрішньої стабільності й цінності національному праву в контексті сучасного біполярного світу.

Водночас зазначимо, що у науковій юридичній літературі проблема розкриття сутнісного змісту поняття власне правової комунікації є суперечливою, неоднозначною та недостатньо дослідженою. Зокрема, Ю. Хабермас вивчав комунікативний акт; Дж. Пітерс досліджував історію комунікації; Марк ван Хук розглядав право як комунікацію; А. В. Поляков є представником комунікативного підходу до права; А. С. Токарська аналізувала правову комунікацію в контексті неklasичного праворозуміння; І. П. Честнов відслідковував діалогічну взаємодію у праві; І.М.Ситар охарактеризував особливості міжкультурної правової комунікації; О. М. Макеєва систематизувала основні концептуальні підходи, що розкривають сутність правової комунікації в сучасному інформаційному просторі.

Ретроспективна оцінка напрацювань дослідників правової комунікації дозволяє висновувати, що комунікація як міжсуб'єктна взаємодія розуміється ними двояко: з одного боку, вона трактується як процес спілкування, в основу якого покладений обмін інформацією (і ці погляди переважають у дослідників різних галузей), з іншого боку, у комунікації вбачають спосіб розв'язання проблемних питань, метод урегулювання стосунків, а не звичний обмін інформацією. Однак і в першому, і другому випадках найменш вивченими залишаються не загальні особливості способів правової взаємодії у практиці людських відносин, а галузеві комунікації, в яких реалізуються суб'єктивні права їх учасників.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Макеєва О.М. Поняття і сутність правової комунікації в сучасному інформаційному просторі / О.М.Макеєва // *Юридичний вісник*. – 2017. – № 3 (44). – С. 35-41.
2. Макеєва О.М. Правова комунікація як складова прогресивного розвитку суспільства / О.М.Макеєва // *Альманах права*. – 2016. – Вип. 7. – С. 191-194.
3. Ситар І.М. Комунікація у праві: до проблеми міжкультурної комунікації [Електронний ресурс] / І.М.Ситар. – Режим доступу: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/may/2229/021-119-123.pdf>
4. Токарська А.С. Правова комунікація: теорія і її практика / А.С.Токарська // *Журнал східноєвропейського права*. – 2016. – № 25. – С. 38- 44.
5. Фурман О. Є. Психологічні параметри інноваційно-психологічного клімату загальноосвітнього навчального закладу: 19.00.07 : дис. ... д-ра психол. наук / Оксана Євстахіївна Фурман; Тернопільський нац. ун-т . – Тернопіль, 2015. – 467 с.